

XÃ HỘI HỌC VÀ TỘI PHẠM

MỘT SỐ Ý KIẾN VỀ NGHIÊN CỨU TỘI PHẠM

THANH ĐẠM

Trên thế giới, môn khoa học nghiên cứu về tội phạm - môn *tội phạm học (crimine - logie)* - đã hình thành và phát triển khá lâu.

Đến giữa thế kỷ XX, môn khoa học này được nhiều nước xã hội chủ nghĩa quan tâm. Từ đó hình thành môn tội phạm học xã hội chủ nghĩa và cũng từ đó hình thành cuộc đấu tranh gay gắt giữa các quan điểm của tội phạm học theo chủ nghĩa Mác - Lê-nin và các quan điểm của tội phạm học tư sản.

Theo một số nhà nghiên cứu thì môn tội phạm học mác-xít đã khởi đầu từ 1945 khi mà Ăng-ghe-n cho công bố một công trình nghiên cứu về xã hội học là *Tính cách giai cấp công nhân Anh*, qua đó, ông đã tìm ra một số quy luật về nguồn gốc và sự vận động của tội phạm trong xã hội tư bản. Nhiều công trình khác của Mác và Ăng-ghe-n mà người ta tìm thấy trong hàng loạt tác phẩm của hai ông cho ta có cơ sở để nói rằng tội phạm học xã hội chủ nghĩa ra đời cùng thời với tội phạm học tư sản, mặc dù lúc đó chưa ai gọi nó với cái tên như vậy (tội phạm học xã hội chủ nghĩa). Phải đến sau đại chiến thế giới lần thứ hai, khi một loạt các nước xã hội chủ nghĩa ra đời, môn tội phạm học xã hội chủ nghĩa mới có một vị trí xứng đáng trong lĩnh vực khoa học xã hội, mới huy động được một đội ngũ đông đảo các nhà khoa học tham gia nghiên cứu dưới sự lãnh đạo của Đảng của giai cấp công nhân.

Ở nước ta, mặc dù đã có một số công trình nghiên cứu lẻ tẻ và bước đầu đã có một số cơ quan có trách nhiệm đề cập đến, môn khoa học này vẫn chưa được quan tâm đúng mức, mặc dù ai cũng thừa nhận tính cấp thiết của nó trong đời sống xã hội.

Qua tiếp xúc, trao đổi với một số anh chị em trong giới nghiên cứu, chúng tôi thấy có một số ý kiến sau đây đáng quan tâm: ý kiến số đông là nhất trí với sự cần thiết phải đặt vấn đề nghiên cứu tội phạm và phải xây dựng môn tội phạm học trở thành một chuyên ngành trong xã hội học có hệ thống cả về lý luận làm phương pháp.

Nhưng cũng có một số ý kiến khác như sau:

- Cho rằng chúng ta đang xây dựng chủ nghĩa xã hội, một xã hội tốt đẹp nhất trong lịch sử loài người, chỉ nên nói chuyện tích cực, không nên nói chuyện tiêu cực. Mà tội phạm là thứ tiêu cực nhất! Nói ra sẽ làm "tối" xã hội đi, sẽ làm "lu mờ" những nhân tố tích cực đang xuất hiện và nảy nở. Và chẳng, đất nước ta đang trong

tình trạng phải đối phó với cuộc chiến tranh phá hoại về nhiều mặt của kẻ thù; đưa vấn đề tội phạm ra, sẽ bị kẻ thù lợi dụng để tuyên truyền xuyên tạc xã hội ta, thực hiện âm mưu tâm lý chiến của chúng.

- Cho rằng tội phạm ở Việt Nam chỉ là bọn tép riu, không đáng đếm xỉa. Xã hội ta không có những tổ chức, những “công đoàn tội ác” như bọn *găng-xto*; *ma-phia* ở Mỹ, ở Ý. Vấn đề tội phạm ở ta không xứng đáng cho chúng ta đặt thành chuyên đề nghiên cứu, thành vấn đề khoa học.

- Trong tình hình tiêu cực còn phổ biến và nghiêm trọng như xã hội ta hiện nay, có đặt vấn đề nghiên cứu tội phạm thì cũng không giải quyết được gì, vì tội phạm đang hàng ngày, hằng giờ phát sinh từ cái “bê” tiêu cực ấy (!).

Tóm lại, những ý kiến không đồng tình này tuy lý lẽ có khác nhau, nhưng đều có chung một thái độ là bàng quan, “rút lui”, bỏ mặc cho tội phạm tồn tại và vận động (theo quy luật của nó) nếu không muốn nói là nó cũng phải triển(?).

Sự thực là chúng ta đang xây dựng chủ nghĩa xã hội, một kiểu xã hội tốt đẹp nhất. Những năm qua, bằng việc tiến hành đồng thời ba cuộc cách mạng, do sự nỗ lực của toàn Đảng, toàn dân ta, nhiều nhân tố tích cực đã xuất hiện và phát triển; những tám gương lao động quên mình, sáng tạo, mẫu mực ngày càng nhiều và dần dần chiếm ưu thế trên các lĩnh vực hoạt động của xã hội. Con người xã hội chủ nghĩa với nhân cách mới và hành vi phù hợp với chế độ làm chủ tập thể cũng đã hình thành; tuy nhiên, tình hình tiêu cực vẫn còn phổ biến và tội phạm vẫn còn nghiêm trọng.

Chúng ta không phủ nhận mà cũng không ngạc nhiên trước tình hình đó, bởi vì chủ nghĩa Mác đã chỉ ra rằng: xã hội xã hội chủ nghĩa không phát triển trên “những cơ sở của chính nó”, mà là một xã hội thoát thai từ xã hội tư bản, do đó, về mọi phương diện kinh tế, đạo đức tinh thần... còn mang nhiều dấu vết của xã hội cũ từ đó nó đã lọt lòng ra.

Nước Việt Nam xã hội chủ nghĩa thoát thai từ một xã hội thuộc địa, phong kiến, mấy nghìn năm bị đè nặng bởi một nền sản xuất nhỏ, tập quán rất lạc hậu, lại bỏ qua giai đoạn phát triển tư bản chủ nghĩa mà đi thẳng lên chủ nghĩa xã hội. Đặc điểm này phản ánh những thuận lợi lịch sử và thế mạnh của cách mạng chúng ta, đồng thời cũng xuất hiện những khó khăn, trở ngại mà chúng ta phải giải quyết, cộng thêm mấy chục năm chiến tranh chống thực dân, đế quốc... Cái di sản của chủ nghĩa thực dân kiểu mới để lại cho xã hội ta - đứng trên góc độ của tội phạm học mà xét - là cái di sản sa đọa: tội lỗi với hàng chục vạn gái điếm; hàng chục vạn người nghiện ngập và hành nghề xì ke, ma túy; những băng cướp có vũ trang; những “tuy-ô” buôn lậu, đầu cơ; và trùm lên tất cả là lối sống kiểu Mỹ, lối sống chạy theo đồng tiền, chỉ biết có đồng tiền, vì đồng tiền mà bán rẻ lương tâm, vì đồng tiền mà gây tội ác.

Những thứ tàn dư tư sản đó đang tồn tại và vận động trong xã hội ta là nguyên nhân gây ra đủ loại hình tội phạm găm nhám, đục khoét, hủy hoại cơ thể xã hội chủ nghĩa, mà chúng ta không thể không thanh toán chúng - dù phải mất nhiều thời gian, công sức - nếu muốn xây dựng một xã hội mới trong sáng và tươi đẹp. Như vậy, thừa nhận xã hội ta còn có tội phạm - thậm chí có lúc, có nơi, có loại còn phổ biến và nghiêm trọng - là thừa nhận một thực tế khách quan do lịch sử để lại. Thực trạng đó là một nỗi đau của xã hội mà chúng ta không hề mong muốn, nhưng là điều có thực! Che giấu sự thực đó, sợ “nói ra sẽ làm “tối” xã hội đi” chỉ là thái độ tự mình lừa dối mình, chẳng khác nào bề ngoài ta cố tỏ ra con người khỏe mạnh trong khi những u

nhọt bên trong đang huỷ hoại cơ thể chúng ta. Chỉ có điều trị, chỉ có mổ xẻ, kiên quyết cắt bỏ các u nhọt đi, không cho chúng lây lan sang các bộ phận khác mới có thể phục hồi sức khỏe cho toàn bộ cơ thể chúng ta, đó mới là thái độ đúng đắn nhất, cách mạng nhất. Cũng như thế, đối với tội phạm, phải lôi chúng ra ánh sáng, phơi chúng ra trước thiên hạ cho mọi người phân tích, phê phán, lên án; phải kiên trì giáo dục và cải tạo, từ đó mà phòng ngừa, ngăn chặn, đẩy lùi và tiến tới xóa bỏ. Đó là mục đích cao cả và nhân đạo của chúng ta. Đó cũng là một trong những nhiệm vụ, mục tiêu trong công cuộc cải tạo xã hội chủ nghĩa và xây dựng chủ nghĩa xã hội.

Còn đối với kẻ thù của chúng ta thì tuyên truyền xuyên tạc vốn là ngón nghề của chúng. Dù xã hội ta có trong như pha lê, sạch như giọt sương buổi sớm, thì chúng vẫn làm công việc của chúng là bịa đặt, vu khống, bới lông tìm vết để nói xấu ta, để kích động hoạt động phạm tội. Ý đồ nham hiểm của bọn đế quốc và phản động là tìm cách câu kết với bọn tội phạm trong nước ta, thúc đẩy, điều khiển bọn này hoạt động chống phá công cuộc xây dựng chủ nghĩa xã hội, phá hoại cuộc sống yên vui của nhân dân ta; từ đó tạo điều kiện để tiến hành âm mưu lật đổ, xâm lược. Chính vì lẽ đó mà trong lúc đề cao nhiệm vụ chiến lược “bảo vệ Tổ quốc”, Đảng ta luôn luôn nhấn mạnh nhiệm vụ bảo vệ an ninh chính trị và giữ gìn trật tự, an toàn xã hội. Cuộc đấu tranh bảo vệ trật tự an ninh, trật tự xã hội thực chất là cuộc đấu tranh gian khổ quyết liệt nhằm phòng ngừa và chống tội phạm trên các lĩnh vực. Trong chặng đường đầu tiên của thời kỳ quá độ tiến lên chủ nghĩa xã hội, cuộc đấu tranh này gắn liền với cuộc đấu tranh giữa hai con đường, giữa hai lối sống, giữa chủ nghĩa xã hội và chủ nghĩa tư bản. Chính vì thế mà cuộc đấu tranh này diễn ra gay go, phức tạp trên khắp các trận địa kinh tế, chính trị, tư tưởng, văn hóa; diễn ra trong toàn xã hội và trong mỗi tập thể, mỗi gia đình... cho đến trong tâm tư, tình cảm của mỗi người.

Chúng ta không nên và cũng không thể đánh giá quá cao mức độ nghiêm trọng của tội phạm ở nước ta, nhưng cũng không thể coi chúng chỉ là một “bọn tép riu” không đáng “đếm xia”. Tất nhiên, xã hội ta không có những tổ chức khủng bố, những công ty tội ác như Găng-xtơ ở Mỹ, Ma-phi-a ở Ý, những đảng cướp như Bug-Meyer, những hội giết người như Murder Incorporated, “Bàn tay đen” - với những tên chủ của thế giới ngầm - những tên trùm tội ác - như Masseria, Marandane, Luciano... đã tổ chức những “ngày hội máu” những cuộc chiến tranh như “cuộc chiến tranh Castellammare” vào những năm 30 trên đất Mỹ. Những thứ “của quý” đó là sản phẩm của xã hội Hoa Kỳ, của nhiều nước tư bản phương Tây, nơi mà làn sóng tội phạm ngày càng dâng cao và nhấn chìm xã hội tư bản vào rối loạn, khủng khiếp. Chúng ta không có những thứ đó, nhưng chúng ta có những kẻ đầu cơ, buôn lậu thâm nhập hầu hết các ngành kinh tế, hoạt động trên hầu khắp các tuyến đường vận chuyển, gây thiệt hại lớn cho sản xuất, cho lưu thông phân phối, làm cho nền kinh tế ta bị những trận “chảy máu vàng”. Từ sau ngày giải phóng miền Nam đến nay, lê tề đã xuất hiện những băng cướp vũ trang hoạt động trên biển, trên biên giới và có lúc cả trên tàu hỏa, trên đường phố; những vụ cướp giết, trấn lột giữa ban ngày; những vụ đột nhập nhà dân, giết người lấy của. Phổ biến nhất là tội xâm phạm tài sản xã hội chủ nghĩa. Bọn này, từ những thành phần xã hội khác nhau, bằng những hình thức, thủ đoạn khác nhau, đang gặm nhấm, đục khoét, huỷ hoại tài sản xã hội chủ nghĩa, làm cho Nhà nước thiệt hại mỗi năm hàng tỷ đồng, chưa kể đến những hậu quả nghiêm trọng do chúng gây ra đối với công cuộc xây dựng cơ sở vật chất và kỹ thuật của chủ nghĩa xã hội, đối với sản xuất xây dựng lưu thông phân phối và đời sống của nhân dân. Ở một đất nước còn

nghèo, thiếu như đất nước ta, những tàn phá hết sức nặng nề của chiến tranh chưa được hàn gắn bao nhiêu, trong khi nhân dân và Nhà nước phải chắt chiu từng đồng xu tiền vốn để xây dựng chủ nghĩa xã hội, về tính chất phải được đánh giá cực kỳ nghiêm trọng và phải được lên án thật nghiêm khắc.

Trong những năm gần đây, một vấn đề được mọi người quan tâm là tội phạm trong lớp tuổi trẻ. Tình hình trẻ em và thanh niên hư hỏng, phạm tội xuất hiện nhiều, nhất là các thành phố lớn. Tình trạng bỏ học, bỏ nhà đi lang thang, từ đó tham gia vào các nhóm, ổ tội phạm (cờ bạc, hút xách, móc túi, trộm, cướp giết.t...) xảy ra ở các thành phố và trên các tuyến đường giao thông. Số thanh niên phạm tội thường nằm trong số không chịu lao động, không chịu nhận công tác xa thành phố, trong đó có một số trốn nghĩa vụ quân sự hoặc bỏ ngũ. Họ trở thành những thanh niên “nhàn cư”, vô nghề nghiệp nhưng lại thích ăn nhậu, thích đua đòi theo “mốt”, thích tiêu xài. Có nơi, số này đã tụ tập thành những nhóm buôn lậu hoặc trộm cướp.

Tóm lại, tình hình tội phạm ở nước ta đã đến mức không thể chấp nhận được, phải đặt thành vấn đề nghiên cứu và giải quyết. Hơn nữa, cần đặt thành vấn đề nghiên cứu, liên ngành, đề tài Nhà nước, huy động được năng lực của nhiều cơ quan, đoàn thể nhiều cấp bộ, cần tiến hành cuộc đấu tranh theo một kế hoạch đồng bộ, thống nhất, có mục tiêu, có yêu cầu, có chính sách và biện pháp thiết thực, đặt dưới sự lãnh đạo tập trung của Đảng. Về khoa học, đây là một đề tài vừa có ý nghĩa lâu dài vừa có tính chất cấp bách mà ngành xã hội học không thể không quan tâm đến. Là *lâu dài*, vì cuộc đấu tranh nhằm phòng, ngăn ngừa và từng bước xóa bỏ tội phạm ra khỏi đời sống xã hội - nội dung cơ bản của tội phạm học xã hội chủ nghĩa - không thể trong một vài năm, thậm chí trong một vài chục năm mà có thể kết thúc. Tội phạm học sẽ có một trong suốt thời kỳ xây dựng chủ nghĩa xã hội vì hai lẽ: Một là, chúng ta xây dựng chủ nghĩa xã hội trong một thế giới đầy rẫy tội phạm. Những ảnh hưởng của bên ngoài đối với xã hội ta không thể coi thường. Hai là, bản thân xã hội chúng ta, trên con đường phát triển, không ngừng giải quyết những mâu thuẫn, những xung đột nội tại giữa cái mới và cái cũ, giữa cái tiên tiến và cái lạc hậu, giữa những nhân cách và hành vi xã hội chủ nghĩa với những nhân cách và hành vi trái nghịch, chống đối lại chủ nghĩa xã hội. Từ đó mà luôn luôn phát sinh những tiền đề mới, những yêu cầu mới cho tội phạm học nghiên cứu và đáp ứng. Là *cấp bách*, vì tình hình tội phạm đang là trở lực đối với sự nghiệp cách mạng của chúng ta. Dù những năm qua, đã có sự nỗ lực to lớn của các cơ quan điều tra, xét xử, việc trấn áp và giáo dục, cải tạo đã có tiến bộ và có hiệu quả, nhưng tội phạm vẫn chưa giảm rõ rệt. Pháp chế xã hội chủ nghĩa chưa được tôn trọng đầy đủ trật tự an ninh vẫn bị xâm phạm, tài sản xã hội chủ nghĩa vẫn bị thiệt hại nghiêm trọng, cuộc sống yên vui, hạnh phúc của nhiều gia đình vẫn bị uy hiếp. Do đó, tội phạm học phải kịp thời triển khai nghiên cứu các đề tài có tính thời sự để góp phần đề xuất những chính sách, biện pháp thích hợp trong việc quản lý nhà Nước, quản lý xã hội.

Về mặt khoa học, tuy sinh sau đẻ muộn, nhưng nếu biết tận dụng những thành quả cũng như sự hợp tác của các ngành khoa học đã đi trước như xã hội học, triết học, luật học, tâm lý học, giáo dục học..., cùng những tri thức của khoa học tự nhiên, của khoa học tổ chức và quản lý v.v..., tội phạm học hoàn toàn có khả năng góp phần đắc lực vào sự nghiệp xây dựng xã hội xã hội chủ nghĩa tươi đẹp của chúng ta.